

Date: 29th September-2026

**HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASIDA MILLIY QADRIYATLAR
VA TARIXIY XOTIRANING PEDAGOGIK AHAMIYATI**

Alijonov Bahtiyor Xoshimovich

*Farg'ona davlat universiteti harbiy talim fakulteti umum qoshin tayyorgarlik
sikli katta o'qituvchisi (zaxiradagi mayor)*

Ahmadjonov Shohruhbek Shoyatbek O'gli

Farg'ona Davlat Universiteti

Harbiy Talim Fakulteti

2- bosqich 25.139-guruh kursanti

Turg'inov Nozimjon Nosirjon o'g'li

Fargona Davlat Universiteti

Harbiy Talim Fakulteti

2-bosqich 25.139-guruh kursanti

Abduhalilov Xudoyberdi

Fargona Davlat Universiteti

Harbiy Talim Fakulteti

2-bosqich 25.139-guruh kursanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida milliy qadriyatlar va tarixiy xotiraning pedagogik ahamiyati nazariy-metodologik jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqotda milliy qadriyatlarning o'quvchi shaxsida Vatanga daxldorlik, milliy o'zlikni anglash, fuqarolik mas'uliyati, mardlik, jasorat va ijtimoiy faollik kabi sifatlarni shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, tarixiy xotiraning yoshlarning tarixiy ongini rivojlantirish, ajdodlar merosini anglash, avlodlar davomiyligini ta'minlash hamda Vatan oldidagi fuqarolik mas'uliyatini kuchaytirishdagi o'rni ochib berilgan. Tadqiqotda aksiologik, shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, tarixiy-madaniy va tizimli yondashuvlardan foydalanilgan. Natijalar asosida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining "bilim – qadriyat – munosabat – faoliyat" izchilligi asosida tashkil etilishi, milliy qadriyatlar va tarixiy xotiraning ta'lim-tarbiya jarayoniga fanlararo integratsiya asosida kiritilishi uning pedagogik samaradorligini oshirishi asoslangan. Tadqiqot xulosalari harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini takomillashtirishda ta'lim muassasasi, oila va jamoatchilik hamkorligini kuchaytirish, o'quvchilarning faol va refleksiv ishtirokini ta'minlash hamda tarixiy-ma'naviy merosdan zamonaviy pedagogik vosita sifatida foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi, milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, vatanparvarlik, tarixiy ong, milliy o'zlik, fuqarolik mas'uliyati, ma'naviy-axloqiy tarbiya, aksiologik yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, pedagogik mexanizm, harbiy tarbiya, yoshlar tarbiyasi.

Date: 29th September-2026

KIRISH

Bugungi globalashuv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal rivojlanayotgan sharoitda yosh avlodning ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirish, ularda Vatanga daxldorlik, fuqarolik mas'uliyati, milliy o'zlikni anglash hamda jamiyat manfaatlariga sadoqat kabi fazilatlarni rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor pedagogik vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida milliy qadriyatlar va tarixiy xotiradan pedagogik resurs sifatida samarali foydalanish shaxsning ijtimoiy faolligi, ma'naviy barqarorligi va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning muhim omili hisoblanadi. Zero, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi faqatgina harbiy xizmatga tayyorgarlik bilan chegaralanmay, yoshlarning Vatan tarixi, milliy qadriyatlar, ajdodlar merosi va jamiyat oldidagi burchini anglashiga yo'naltirilgan kompleks pedagogik jarayon sifatida qaralishi lozim.

Milliy qadriyatlar xalqning tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan ma'naviy-axloqiy mezonlar, urf-odatlar, an'analar, tarixiy tajriba va ijtimoiy ideallar tizimini ifodalaydi. Mazkur qadriyatlar yosh avlodning milliy o'zligini anglashida, Vatanga munosabatini belgilashida hamda ijtimoiy mas'uliyatini rivojlantirishida muhim tarbiyaviy imkoniyatlarga ega. Xususan, mardlik, jasorat, fidoyilik, el-yurtga sadoqat, or-nomus, mas'uliyat, birlik va hamjihatlik kabi qadriyatlarning ta'lim-tarbiya jarayoniga pedagogik jihatdan maqsadli integratsiya qilinishi harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining mazmunini boyitadi. Shu nuqtayi nazardan, milliy qadriyatlarni shunchaki targ'ib etish emas, balki ularni o'quvchilarning shaxsiy tajribasi, ijtimoiy faoliyati va axloqiy tanlovlari bilan bog'lash zamonaviy pedagogikaning muhim metodologik talablaridan biridir.

Tarixiy xotira esa shaxs va jamiyatning o'tmishdagi voqea-hodisalar, ajdodlar hayoti, milliy davlatchilik tajribasi hamda xalqning boshidan kechirgan ijtimoiy jarayonlarini anglash va ulardan ma'naviy xulosa chiqarish qobiliyatini shakllantiruvchi muhim omildir. Yoshlarning tarixiy xotirasini rivojlantirish orqali ularda ajdodlar jasoratiga hurmat, Vatan taqdiriga daxldorlik va kelajak oldidagi mas'uliyat hissini kuchaytirish mumkin. Bunda tarixiy voqealarni faktlar yig'indisi sifatida emas, balki shaxsning axloqiy va fuqarolik qarashlarini rivojlantiruvchi pedagogik vosita sifatida talqin qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi ko'p jihatdan uning ta'limning boshqa yo'nalishlari bilan uzviy integratsiyalashuviga bog'liq. Tarix, ona tili va adabiyot, ma'naviyat asoslari, chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik, jismoniy tarbiya kabi fanlar mazmunida milliy qahramonlik namunalari, tarixiy shaxslar faoliyati, Vatan himoyasi bilan bog'liq ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlarning izchil yoritilishi o'quvchilarning vatanparvarlik qarashlarini tizimli ravishda rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, muzeylarga tashrif, tarixiy obidalar va qadamjolarga sayohatlar, faxriylar bilan uchrashuvlar, harbiy-vatanparvarlik tadbirlari, amaliy mashg'ulotlar va loyihaviy faoliyat kabi pedagogik shakllardan foydalanish o'quvchilarning nazariy bilimlarini real ijtimoiy tajriba bilan bog'lashga xizmat qiladi.

Date: 29th September-2026

Mazkur jarayonda pedagogning roli ham alohida ahamiyatga ega. Pedagog harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini tashkil etishda o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini, qiziqishlari hamda ijtimoiy tajribasini hisobga olishi, tarbiyaviy ta'sirning majburlashga emas, balki anglash, shaxsiy munosabat va ongli tanlovga asoslanishini ta'minlashi zarur. Bunday yondashuv vatanparvarlikni tashqi talab yoki shiorlar majmui sifatida emas, balki shaxsning ichki e'tiqodi, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy xulq-atvorida namoyon bo'ladigan barqaror kompetensiya sifatida shakllantirish imkonini beradi.

Shu jihatdan, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida milliy qadriyatlar va tarixiy xotiraning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan tadqiq etish, ularni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish mexanizmlarini aniqlash hamda tarbiyaviy samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlarni ishlab chiqish dolzarb ilmiy-pedagogik masalalardan biridir. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi ham yosh avlodda Vatanga sadoqat, tarixiy ong, milliy o'zlik va fuqarolik mas'uliyatini uyg'un ravishda rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik mexanizmlarni asoslash zarurati bilan belgilanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining nazariy-pedagogik asoslarini o'rganish jarayonida vatanparvarlik tushunchasining mazmun-mohiyati, uning shaxs ma'naviyati va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishdagi o'rni, milliy qadriyatlar hamda tarixiy xotiraning tarbiyaviy imkoniyatlari masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Pedagogika fanida vatanparvarlik shaxsning o'z Vataniga nisbatan ongli, mas'uliyatli va faol munosabati sifatida talqin qilinib, uning tarkibida Vatanga daxldorlik, milliy o'zlikni anglash, fuqarolik mas'uliyati, ijtimoiy faollik, fidoyilik va jamiyat manfaatlariga sadoqat kabi komponentlar mujassamlashishi ta'kidlanadi. Mazkur nazariy qarashlar harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini faqat jismoniy yoki harbiy tayyorgarlik bilan chegaralab qo'ymasdan, uni shaxsning ma'naviy-axloqiy va fuqarolik sifatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan yaxlit pedagogik jarayon sifatida tadqiq etish imkonini beradi.

Milliy qadriyatlarning tarbiyaviy imkoniyatlari Sharq mutafakkirlari va pedagogik tafakkur namoyandalarining asarlarida ham muhim o'rin egallaydi. Xususan, Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy kabi mutafakkirlarning ilmiy va ma'naviy merosida insonning jamiyat oldidagi mas'uliyati, axloqiy kamoloti, ezgulik, adolat, jasorat, sadoqat va komillikka intilish kabi g'oyalar ilgari surilgan. Mazkur merosni zamonaviy pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilish milliy qadriyatlarning yoshlar tarbiyasidagi tarixiy ildizlarini aniqlash hamda ularning zamonaviy ta'lim mazmunidagi pedagogik imkoniyatlarini belgilashga xizmat qiladi.

Vatanparvarlik tarbiyasi masalalari zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda ham shaxsning ijtimoiylashuvi, fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirish, ma'naviy-axloqiy tarbiya va milliy identifikatsiya jarayonlari bilan uzviy bog'liq holda tadqiq etilmoqda. Tadqiqotlarda o'quvchilarda vatanparvarlik sifatlarini shakllantirishning samaradorligi ta'lim va tarbiya jarayonining izchilligi, oila, maktab, mahalla va jamoatchilik hamkorligi, interfaol metodlardan foydalanish hamda o'quvchilarning faol ijtimoiy ishtirokini ta'minlash bilan bog'liqligi qayd etiladi. Ushbu ilmiy yondashuvlar harbiy-vatanparvarlik

Date: 29th September-2026

tarbiyasini ko'p subyektli va ko'p omilli pedagogik tizim sifatida o'rganish zarurligini ko'rsatadi.

Tarixiy xotira masalasini o'rganishda esa tarixiy ong, milliy o'zlikni anglash va avlodlar davomiyligi kategoriyalari muhim metodologik asos sifatida namoyon bo'ladi. Tarixiy xotira yoshlarning o'z xalqining tarixiy tajribasini anglashiga, ajdodlar faoliyatidan ma'naviy xulosa chiqarishiga va bugungi ijtimoiy mas'uliyatini chuqurroq idrok etishiga yordam beradi. Shu sababli tarixiy xotirani shakllantirish jarayonida tarixiy faktlarni yod oldirishdan ko'ra, ularning mazmun-mohiyatini tahlil qilish, sabab-oqibat munosabatlarini anglash, tarixiy shaxslar faoliyatiga nisbatan mustaqil munosabatni rivojlantirish hamda o'tmish tajribasini bugungi ijtimoiy hayot bilan bog'lashga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, aksiologik, tarixiy-madaniy va tizimli yondashuvlar tashkil etadi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida o'quvchini tarbiyaviy ta'sirning passiv obyekti sifatida emas, balki o'z qarashlari, qadriyatlari va ijtimoiy tajribasiga ega faol subyekt sifatida ko'rib chiqishni nazarda tutadi. Kompetensiyaviy yondashuv esa vatanparvarlikni faqat bilimlar majmui emas, balki bilim, qadriyat, munosabat va amaliy xulq-atvorning integratsiyalashgan natijasi sifatida baholash imkonini beradi. Aksiologik yondashuv orqali milliy qadriyatlar, tarixiy meros, Vatanga sadoqat, fuqarolik burchi, jasorat va mas'uliyat kabi qadriyatlarning shaxs tarbiyasidagi o'rni ochib beriladi. Tarixiy-madaniy yondashuv esa harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining mazmunini milliy tarix, xalqning madaniy merosi va avlodlar tajribasi bilan uzviy bog'liq holda tadqiq etishni taqozo etadi. Tizimli yondashuv asosida esa harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi maqsad, mazmun, shakl, metod, vosita, subyektlar va kutilayotgan natijalar o'zaro bog'langan yaxlit pedagogik tizim sifatida qaraladi.

Tadqiqotda nazariy va empirik metodlar majmuasidan foydalanish maqsadga muvofiq deb belgilandi. Nazariy metodlar sifatida pedagogik, psixologik, tarixiy va metodik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, tizimlashtirish va ilmiy manbalarni kontent-tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Empirik metodlar tarkibida pedagogik kuzatuv, suhbat, so'rovnoma, anketa, pedagogik tajriba elementlari hamda o'quvchilarning tarbiyaviy faoliyatini tahlil qilish usullaridan foydalanish nazarda tutildi. Mazkur metodlarning kompleks qo'llanilishi o'quvchilarda milliy qadriyatlar va tarixiy xotiraning harbiy-vatanparvarlik sifatlarini shakllantirishdagi ta'sirini turli jihatlardan o'rganish imkonini beradi.

Tadqiqotning metodologik mantig'i "milliy qadriyatlar – tarixiy xotira – tarixiy ong – fuqarolik mas'uliyati – harbiy-vatanparvarlik kompetensiyasi" o'rtasidagi uzviy pedagogik aloqani aniqlashga yo'naltirildi. Bunda milliy qadriyatlar tarbiyaning mazmuniy asosini, tarixiy xotira shaxsning tarixiy ongini rivojlantiruvchi omilni, fuqarolik mas'uliyati esa mazkur jarayonning ijtimoiy-amaliy natijasini ifodalovchi komponent sifatida talqin qilindi. Natijada harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi o'quvchining Vatan tarixini

Date: 29th September-2026

bilishi bilangina emas, balki ushbu bilimni shaxsiy qadriyat va ijtimoiy mas'uliyatga aylantira olishi bilan belgilanadi, degan metodologik xulosa asos qilib olindi.

Shunday qilib, adabiyotlar tahlili va tanlangan metodologik yondashuvlar harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida milliy qadriyatlar hamda tarixiy xotiraning pedagogik ahamiyatini kompleks ravishda tadqiq etish, ularning o'quvchi shaxsida vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati, milliy o'zlik va ijtimoiy faollikni rivojlantirishdagi imkoniyatlarini aniqlash uchun nazariy-metodologik asos yaratadi.

NATIJALAR

Tadqiqot doirasida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida milliy qadriyatlar va tarixiy xotiraning pedagogik imkoniyatlarini tizimli tahlil qilish natijasida mazkur ikki omil o'quvchi shaxsida vatanparvarlik kompetensiyalarini shakllantirishning o'zaro bog'liq mazmuniy komponentlari sifatida namoyon bo'lishi aniqlandi. O'zbekiston Respublikasida yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga oid amaldagi konseptual yondashuvlarda ham yoshlar ongiga milliy qadriyatlar, tarixiy-madaniy meros, Vatanga sadoqat va fuqarolik mas'uliyatini singdirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasidagi pedagogik funksiyalarini bir necha o'zaro bog'liq yo'nalishlarda tizimlashtirish imkonini berdi. Birinchidan, milliy qadriyatlar o'quvchida Vatanga daxldorlik va milliy o'zlikni anglashni rivojlantiruvchi aksiologik asos vazifasini bajaradi. Ikkinchidan, mardlik, jasorat, fidoyilik, sadoqat, mas'uliyat, hamjihatlik va el-yurt manfaatlariga xizmat qilish kabi qadriyatlar shaxsning axloqiy mezonlarini shakllantiruvchi tarbiyaviy resurs sifatida namoyon bo'ladi. Uchinchidan, mazkur qadriyatlarning real hayotiy vaziyatlar, ijtimoiy faoliyat va amaliy topshiriqlar bilan bog'lanishi ularni nazariy tushunchadan shaxsiy e'tiqod va xulq-atvor mezoniga aylantirish imkonini beradi.

Tarixiy xotiraning pedagogik ahamiyatini tahlil qilish natijasida uning o'quvchilarda tarixiy ong va milliy o'zlikni anglashni rivojlantirish bilan bir qatorda, ajdodlar tajribasini zamonaviy fuqarolik mas'uliyati bilan bog'lashga xizmat qilishi aniqlandi. Tarixiy voqealar, milliy qahramonlar hayoti, Vatan ozodligi va taraqqiyoti yo'lida amalga oshirilgan fidokorona faoliyat namunalarini pedagogik jihatdan to'g'ri talqin qilish o'quvchilarda tarixga nisbatan ongli munosabatni shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan, tarixiy xotira oddiy axborotni saqlash mexanizmi emas, balki shaxsning o'tmish, bugun va kelajak o'rtasidagi uzviylikni anglashga imkon beruvchi pedagogik omil sifatida baholandi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida "bilim – qadriyat – munosabat – faoliyat" izchilligi muhim pedagogik mexanizm sifatida belgilandi. Mazkur modelga ko'ra, o'quvchi avvalo Vatan tarixi va milliy qadriyatlar to'g'risida bilimga ega bo'lishi, keyinchalik ushbu bilimlarning shaxsiy qadriyatlar tizimidagi mazmunini anglab yetishi, ularga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishi va nihoyat, vatanparvarlik mazmunidagi amaliy faoliyatda o'z munosabatini namoyon etishi zarur. Bunday ketma-ketlik harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini faqat ma'rifiy tadbirlar yig'indisi emas, balki shaxsning ongli faoliyatiga yo'naltirilgan pedagogik tizim sifatida tashkil etish imkonini beradi.

Date: 29th September-2026

Tahlil natijalari, shuningdek, tarixiy xotira va milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning samarali shakllari sifatida tarixiy-madaniy tadbirlar, muzey va tarixiy obidalariga tashriflar, harbiy xizmatchilar va faxriylar bilan uchrashuvlar, tarixiy mavzudagi davra suhbatlari, ilmiy-amaliy konferensiyalar, kitobxonlik loyihalari, ijodiy topshiriqlar hamda tadqiqotga yo'naltirilgan o'quv faoliyatining pedagogik imkoniyatlari yuqori ekanini ko'rsatdi. Amaldagi konsepsiyada ham uchrashuvlar, konferensiyalar, seminarlar, bahs-munozaralar, viktorinalar va tarixiy-madaniy mazmundagi boshqa tarbiyaviy shakllardan foydalanish nazarda tutilgan.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi alohida tadbirning o'tkazilishi bilan emas, balki uning ta'lim-tarbiya jarayonidagi uzluksizligi, tizimliliigi va mazmuniy izchilligi bilan belgilanadigan pedagogik xususiyat ekanligi asoslandi. Bunda maktab, oila, mahalla, ta'lim muassasalari va tegishli jamoatchilik institutlari o'rtasidagi hamkorlik muhim tashkiliy-pedagogik shart sifatida namoyon bo'ladi. Amaldagi 2023–2027-yillar konsepsiyasi ham harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini yoshlarni har tomonlama rivojlantirish, tarixiy va madaniy qadriyatlarga hurmatni shakllantirish hamda fuqarolik mas'uliyatini mustahkamlash bilan bog'liq kompleks jarayon sifatida belgilaydi.

Natijalar asosida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik samaradorligini ta'minlovchi quyidagi shartlar tizimlashtirildi: birinchidan, tarbiyaviy mazmunning milliy tarix va qadriyatlar bilan uzviy bog'liqligi; ikkinchidan, o'quvchining yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish; uchinchidan, tarixiy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish; to'rtinchidan, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va faol ishtirokini ta'minlash; beshinchidan, ta'lim, oila va jamoatchilik hamkorligini tizimli yo'lga qo'yish; oltinchidan, tarbiyaviy faoliyatda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan maqsadli foydalanish.

Umumlashtirilgan natijalar shuni ko'rsatadiki, milliy qadriyatlar va tarixiy xotira harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining mazmunini boyituvchi alohida vositalargina emas, balki o'quvchi shaxsining tarixiy ongi, milliy o'zligi, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faolligini o'zaro uyg'unlikda rivojlantiruvchi yaxlit pedagogik mexanizm sifatida qaralishi lozim. Shu asosda harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini tashkil etishda tarixiy merosni zamonaviy tarbiyaviy maqsadlar bilan bog'lash, milliy qadriyatlarni shaxsiy faoliyat va ijtimoiy mas'uliyat bilan uyg'unlashtirish hamda o'quvchini faol subyekt sifatida jarayonga jalb etish uning pedagogik mazmunini takomillashtirishning muhim yo'nalishlari sifatida belgilandi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalarining muhokamasi shuni ko'rsatadiki, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini samarali tashkil etish masalasi faqat o'quvchilarga Vatan, harbiy burch yoki milliy tarix haqida ma'lumot berish bilan cheklanmaydi. Mazkur jarayonning pedagogik mohiyati o'quvchida egallangan bilimlarni shaxsiy qadriyatlar, fuqarolik mas'uliyati va amaliy faoliyat bilan integratsiyalash orqali barqaror dunyoqarash hamda ijtimoiy pozitsiyani shakllantirishdan iborat. Amaldagi konsepsiyada ham yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning asosiy maqsadi ularda Vatan va xalq taqdiri uchun

Date: 29th September-2026

yuksak mas'uliyat, Konstitutsiya va harbiy burchga sadoqat kabi sifatlarni shakllantirish bilan bog'langan.

Tadqiqotda aniqlangan milliy qadriyatlar – tarixiy xotira – fuqarolik mas'uliyati – vatanparvarlik faoliyati o'rtasidagi uzviy bog'liqlik harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining mazmuniy strukturasini tushuntirish imkonini beradi. Milliy qadriyatlar shaxs uchun ma'naviy-axloqiy mezonlarni belgilasa, tarixiy xotira ushbu qadriyatlarning shakllanish va avlodlar avlodga o'tish manbalarini anglashga xizmat qiladi. Ularning o'zaro uyg'unligi natijasida o'quvchida Vatanga munosabat faqat hissiy darajada emas, balki anglangan ijtimoiy mas'uliyat darajasida shakllanishi mumkin.

Mazkur natijani pedagogik nuqtayi nazardan izohlashda aksiologik yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samarasi o'quvchining qancha tarixiy ma'lumotni bilishi bilangina emas, balki ushbu bilimlarning uning qadriyatlar tizimida qanday mazmun kasb etishi bilan belgilanadi. Masalan, jasorat, fidoyilik, sadoqat va mas'uliyat kabi tushunchalar dars yoki tarbiyaviy tadbirda nazariy kategoriya sifatida bayon qilinsa, ularning tarbiyaviy ta'siri nisbatan cheklangan bo'lishi mumkin. Mazkur qadriyatlar tarixiy shaxslar va real hayotiy misollar faoliyati bilan bog'langanda esa o'quvchining ularni anglash, baholash va shaxsiy hayotiy pozitsiyasiga tatbiq etish imkoniyati kengayadi.

Shu jihatdan tarixiy xotiraning pedagogik funksiyasini ham qayta talqin qilish zarur. Tarixiy xotira faqat o'tmish voqealarini eslab qolish yoki tarixiy sanalarni o'zlashtirish vositasi emas. U shaxsning o'zligini, jamiyat va avlodlar oldidagi mas'uliyatini anglashga xizmat qiluvchi ma'naviy-kognitiv mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Amaldagi konsepsiyada ham yoshlar ongida buyuk tarix, azaliy qadriyatlar, milliy qahramonlar va Vatan ravnaqi yo'lida fidoyilik ko'rsatgan yurtdoshlar faoliyatiga hurmatni shakllantirish alohida vazifa sifatida qayd etilgan.

Tadqiqot natijalari harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida tarixiy materialdan foydalanishning reproduktiv emas, refleksiv xarakterga ega bo'lishi muhimligini ko'rsatadi. Reproaktiv yondashuvda o'quvchi tarixiy faktlarni eslab qolish va qayta bayon qilish bilan cheklanadi. Refleksiv yondashuv esa o'quvchini "Mazkur tarixiy tajriba bugungi avlod uchun qanday ahamiyatga ega?", "Ajdodlar faoliyatidan qanday ma'naviy xulosa chiqarish mumkin?", "Vatanga xizmat qilish bugungi sharoitda qanday shakllarda namoyon bo'ladi?" kabi savollar ustida mustaqil fikrlashga undaydi. Aynan shunday pedagogik mexanizm tarixiy bilimni shaxsiy e'tiqod va ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'lash imkonini beradi.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat — harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining uzluksizligi va tizimliliigi masalasidir. Mazkur tarbiya alohida bayramlar, uchrashuvlar yoki bir martalik tadbirlar doirasida tashkil etilganda uning pedagogik ta'siri barqaror bo'lmasligi mumkin. Shu sababli milliy qadriyatlar va tarixiy xotirani ta'lim mazmunining turli komponentlariga izchil singdirish maqsadga muvofiq. Amaldagi konsepsiyada ham harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi uzluksiz jarayon sifatida qaralib, ta'lim-tarbiya muassasalari va boshqa ijtimoiy institutlarning hamkorligi nazarda tutilgan.

Date: 29th September-2026

Bunda fanlararo integratsiya alohida metodik ahamiyatga ega. Tarix fanida milliy davlatchilik va harbiy tarix bilan bog'liq mavzular, adabiyot fanida vatanparvarlik va qahramonlik obrazlari, tarbiya yo'nalishidagi mashg'ulotlarda fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy burch masalalari, jismoniy tarbiya hamda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik mashg'ulotlarida amaliy ko'nikmalar o'zaro uyg'unlashtirilganda harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining yaxlit pedagogik modeli yuzaga keladi. Bunday integratsiya o'quvchida bilim, qadriyat va faoliyatning uzviy birligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Muhokama natijalari, shuningdek, pedagogik ta'sirning shaxsga yo'naltirilganligi muhimligini ko'rsatadi. O'quvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, individual tajribasi va ijtimoiy faolligi hisobga olinmagan holda tashkil etilgan tarbiyaviy tadbirlar kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu sababli zamonav

iy harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida o'quvchini tayyor g'oyalarni qabul qiluvchi obyekt emas, balki mazmunni mustaqil anglaydigan, munosabat bildiradigan va faoliyat orqali o'z pozitsiyasini namoyon etadigan subyekt sifatida qarash zarur.

Mazkur yondashuvdan kelib chiqib, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik samaradorligini baholash mezonlarini ham kengaytirish lozim. An'anaviy yondashuvda o'quvchining tarixiy bilimlari yoki tadbirlardagi ishtiroki asosiy ko'rsatkich sifatida olinishi mumkin. Biroq kompetensiyaviy nuqtayi nazardan bilim bilan bir qatorda o'quvchining milliy qadriyatlarga munosabati, fuqarolik mas'uliyati, ijtimoiy tashabbuskorligi, jamoada hamkorlik qilishi va Vatanga xizmat qilish mazmunini amaliy faoliyatda namoyon eta olishi ham hisobga olinishi kerak. Bu esa harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining natijadorligini yanada obyektivroq baholash imkonini yaratadi.

Umuman olganda, muhokama natijalari milliy qadriyatlar va tarixiy xotirani harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining yordamchi vositalari sifatida emas, balki uning mazmuniy, aksiologik va metodologik asoslarini shakllantiruvchi fundamental pedagogik komponentlar sifatida qarash zarurligini ko'rsatadi. Ularning ta'lim jarayoniga ilmiy asoslangan, tizimli va shaxsga yo'naltirilgan tarzda integratsiya qilinishi o'quvchilarda tarixiy ong, milliy o'zlik, fuqarolik mas'uliyati va Vatanga sadoqatning uyg'un rivojlanishi uchun pedagogik shart-sharoit yaratadi. Shu bilan birga, mazkur jarayonning samaradorligi tarbiyaviy mazmunning hayotiyligi, pedagogik metodlarning xilma-xilligi, o'quvchilarning faol ishtiroki hamda maktab, oila va jamoatchilik hamkorligining izchilligiga bevosita bog'liqdir.

XULOSA

Olib borilgan nazariy-metodologik tahlillar natijasida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi zamonaviy ta'lim jarayonining alohida yo'nalishi sifatida emas, balki o'quvchi shaxsining ma'naviy-axloqiy, fuqarolik, ijtimoiy va jismoniy rivojlanishini o'zaro uyg'unlashtiruvchi kompleks pedagogik jarayon sifatida qaralishi lozimligi asoslandi. Mazkur jarayonning mazmuniy va aksiologik asoslarini milliy qadriyatlar hamda tarixiy xotira tashkil etib, ularning uzviy integratsiyasi yoshlarning Vatanga daxldorlik hissi, milliy o'zlikni anglash, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun muhim pedagogik imkoniyatlarni yuzaga keltiradi.

Date: 29th September-2026

Tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasidagi ahamiyati ularning o'quvchi shaxsiga bevosita singdirilishida emas, balki mazkur qadriyatlarni anglash, shaxsiy munosabatga aylantirish va amaliy faoliyatda namoyon etish jarayonining tashkil etilishida ekanligini ko'rsatdi. Mardlik, jasorat, fidoyilik, sadoqat, mas'uliyat, hamjihatlik va el-yurt manfaatlariga daxldorlik kabi qadriyatlar pedagogik jarayonda mazmunan asoslangan, yosh xususiyatlariga mos va amaliy faoliyat bilan bog'langan holda yoritilgandagina barqaror tarbiyaviy natijaga xizmat qilishi mumkin.

Tarixiy xotiraning pedagogik imkoniyatlari tahlili esa uning yosh avlodni o'tmish bilan bog'lovchi oddiy axborot manbai emas, balki tarixiy ong va fuqarolik mas'uliyatini shakllantiruvchi muhim ma'naviy-kognitiv mexanizm ekanligini ko'rsatdi. O'quvchilarning tarixiy voqealar, milliy qahramonlar va ajdodlar merosiga oid bilimlarini zamonaviy ijtimoiy hayot bilan bog'lash, tarixiy tajribadan mustaqil xulosa chiqarishga yo'naltirish hamda o'tmish va kelajak o'rtasidagi uzviylikni anglatish harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining mazmuniy samaradorligini oshiruvchi muhim omil sifatida belgilandi.

Tadqiqot davomida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi "bilim – qadriyat – munosabat – faoliyat" pedagogik izchilligi asosida tashkil etilganda yuqori darajada namoyon bo'lishi nazariy jihatdan asoslandi. Mazkur izchillik o'quvchining tarixiy va ma'naviy bilimlarni egallashidan boshlab, ularning shaxsiy qadriyatlar tizimida mazmun kasb etishi, Vatanga va jamiyatga nisbatan ongli munosabat shakllanishi hamda ushbu munosabatning ijtimoiy faoliyat orqali namoyon bo'lishini ta'minlaydi. Shu sababli vatanparvarlikni faqat bilim yoki hissiy munosabat bilan chegaralash emas, balki uni shaxsning amaliy fuqarolik pozitsiyasi bilan bog'liq kompetensiya sifatida talqin qilish maqsadga muvofiqdir.

Shuningdek, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida fanlararo integratsiya, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, refleksiv metodlar, tarixiy-madaniy tadbirlar, muzey va tarixiy obidalar tashriflar, faxriylar va harbiy xizmatchilar bilan uchrashuvlar, kitobxonlik hamda loyihaviy faoliyat kabi pedagogik vositalardan tizimli foydalanish muhimligi aniqlandi. Bunday yondashuv o'quvchini tayyor axborotni qabul qiluvchi obyekt emas, balki tarixiy va milliy qadriyatlarni mustaqil anglaydigan, ularga munosabat bildiradigan va o'z faoliyati orqali namoyon etadigan faol pedagogik subyekt sifatida shakllantirish imkonini beradi.

Umumlashtirilgan holda, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini takomillashtirishning asosiy pedagogik shartlari sifatida tarbiyaviy mazmunning milliy qadriyatlar va tarixiy meros bilan uyg'unligi, ta'lim-tarbiyaning uzluksizligi va tizimlilik, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, fanlararo integratsiyani ta'minlash, oila–maktab–mahalla hamkorligini mustahkamlash hamda o'quvchilarning faol va refleksiv ishtirokini kengaytirish kabi yo'nalishlar belgilandi.

Shu bilan birga, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining natijadorligini baholashda faqat o'quvchilarning tarixiy bilimlari yoki tarbiyaviy tadbirlardagi ishtirokini mezon sifatida olish yetarli emas. Mazkur jarayonda milliy qadriyatlarga munosabat, tarixiy ong, fuqarolik mas'uliyati, ijtimoiy tashabbuskorlik, jamoaviy hamkorlik va Vatanga xizmat qilish

Date: 29th September-2026

mazmunini amaliy faoliyatda namoyon etish kabi ko'rsatkichlarning o'zaro uyg'unligini hisobga olish zarur.

Demak, milliy qadriyatlar va tarixiy xotira harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining yordamchi elementlari emas, balki uning mazmuniy, aksiologik va pedagogik-metodologik poydevorini tashkil etuvchi fundamental omillar sifatida namoyon bo'ladi. Ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ta'lim-tarbiya jarayoniga izchil integratsiya qilish yoshlarning tarixiy ongini, milliy o'zligini, fuqarolik mas'uliyatini va Vatanga sadoqatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini takomillashtirishning istiqbolli yo'nalishi milliy tarix va qadriyatlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar, faol ta'lim metodlari hamda real ijtimoiy tajriba bilan uyg'unlashtirishdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 23.09.2020.
3. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-406-son, 14.09.2016.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 29-iyundagi 267-son qarori. "Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida". — Toshkent, 2023.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. 2023–2027-yillarda yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish konsepsiyasi. — Toshkent, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida: PF-60-son Farmon, 28.01.2022. — Toshkent, 2022.
7. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. — Toshkent: O'qituvchi, 1992.
8. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. — Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.